

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความสำคัญของปัญหา

สภาพของชุมชนดั้งเดิมในประเทศไทยโดยทั่วไป ส่วนใหญ่มักมีจุดกำเนิดจากพื้นที่บริเวณใกล้กับแหล่งน้ำผิวดิน อาทิ บริเวณแม่น้ำลำคลองหรือหนองบึง เป็นต้น เพื่อประโยชน์สำหรับเป็นแกนกลางในการดำเนินชีวิต ทั้งการตั้งถิ่นฐาน การประกอบอาชีพ ซึ่งส่วนใหญ่เกี่ยวกับอาชีพทางด้านเกษตรกรรมและการคมนาคมขนส่ง ต่อมาเมื่อความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีเพิ่มมากขึ้น ประกอบกับชุมชนมีการขยายตัวมากยิ่งขึ้นจึงทำให้บทบาทและความสำคัญของแหล่งน้ำดังกล่าวมีผลต่อการดำเนินชีวิตในทางตรงลดลง โดยมีปัจจัยด้านอื่น เช่น ถนน ทางรถไฟ แหล่งงานที่นอกเหนือจากการเกษตรกรรมที่มีได้อาศัยแหล่งน้ำเป็นปัจจัยในการประกอบกิจกรรม เข้ามามีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต และการขยายตัวของชุมชนเดิม ซึ่งมักจะเป็นไปโดยขาดระบบแบบแผน ที่ถูกต้อง กล่าวคือ มิได้คำนึงถึงความสัมพันธ์ของระบบโครงสร้างที่เป็นปัจจัยสำคัญของเมือง รวมถึงขาดการพิจารณาถึงแนวทาง บทบาท และอนาคตของเมือง ฉะนั้นเมื่อชุมชนขยายตัวจนมีขนาดใหญ่ จึงทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ อาทิ ทำให้ยากต่อการพิจารณาแก้ไขสภาพของเมืองให้ดีขึ้นได้ ดังนั้นการวางแผนเพื่อ เป็นแนวทางในการพัฒนาเมืองจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง

ชุมชนเมืองท่าเรือ อำเภотаเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเริ่มแรกเป็นชุมชนเกษตรกรรมเล็ก ๆ บนฝั่งซ้ายของแม่น้ำป่าสักตอนล่าง ซึ่งปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้ชุมชนในขณะนั้นขยายตัวอย่างรวดเร็วคือการเป็นจุดเปลี่ยนของการเดินทางไปประกอบศาสนกิจที่บริเวณพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี แต่เมื่อการคมนาคมทางบกเจริญก้าวหน้ามากขึ้นจึงทำให้บทบาทและความสำคัญของชุมชนเมืองท่าเรือลดลง ส่งผลให้ความเจริญ และการขยายตัวของชุมชนหยุดชะงักลง จนกระทั่งเริ่มมีการลงทุนทางด้านอุตสาหกรรมเข้ามาในพื้นที่มากยิ่งขึ้น จึงทำให้ภาวะการขบเซาของเมืองเริ่มฟื้นตัว และขยายออกไปรวดเร็วขึ้นกว่าเดิม แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าการขยายตัวของเมืองดังกล่าว เป็นการขยายตัวตามยถากรรม ขาดการวางแผนเมืองที่เหมาะสม จึงก่อให้เกิดปัญหาต่อชุมชนในพื้นที่อำเภотаเรือ ได้แก่

- ความไม่มีระเบียบในการใช้ที่ดิน เช่น มีการขยายตัวของอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดมลภาวะเข้ามาในบริเวณชุมชน เมือง
- มีการปลูกสร้างสิ่งก่อสร้างบางประเภท เช่น เรือนแพ และโดยเฉพาะสะพานลำเลียงสินค้าลงเรือของอุตสาหกรรมไฮโล และท่าลงสินค้าต่าง ๆ รุกล้ำแม่น้ำป่าสัก ซึ่งเป็นที่สาธารณะ
- ลำน้ำป่าสักซึ่งเป็นเส้นทางสำคัญในการขนส่งสินค้า ขาดการทนุบำรุงรักษาอย่างจริงจัง ทำให้ลำน้ำบางช่วงตื้นเขิน และในบางฤดูเป็นอุปสรรคต่อการคมนาคม
- จากการที่มีอุตสาหกรรมไฮโลขยายตัวเข้ามาในพื้นที่จำนวนมาก ทำให้ในช่วงฤดูการผลิตจะมีรถยนต์บรรทุก ๑๐ ล้อวิ่งเข้ามาส่งสินค้ามีปริมาณมาก เส้นทางคมนาคมทางบกซึ่งมีอยู่เดิมในเขตชุมชนเมืองท่าเรือไม่เพียงพอต่อการรองรับปริมาณรถบรรทุกดังกล่าว ก่อให้เกิดปัญหาจราจรติดขัด อุบัติเหตุบนท้องถนน และสภาพถนนชำรุดทรุดโทรม
- ย่านพาณิชย์กรรมและย่านพักอาศัยขยายตัวออกไปตามยถากรรม ขาดมาตรฐานทางผังเมือง

จากสภาพปัจจุบันและปัญหาที่มีอยู่นี้ ทำให้จำเป็นต้องพิจารณาถึงแนวทางในการวางแผนพัฒนาการใช้ที่ดิน สาธารณูปโภคและสาธารณูปการบริเวณพื้นที่ชุมชนเมืองท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อเป็นการแก้ปัญหาที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น และป้องกันปัญหาอื่นที่จะติดตามมาในอนาคต ถ้าหากชุมชนเมืองท่าเรือได้รับการวางแผนพัฒนาที่ถูกแนวทางแล้วจะทำให้สามารถพัฒนาอุตสาหกรรมในพื้นที่ ได้แก่ อุตสาหกรรมการเกษตร คลังสินค้าพืชผลการเกษตร และอุตสาหกรรมต่อเนื่องซึ่งจะเป็นย่านอุตสาหกรรมบริเวณลุ่มน้ำป่าสักตอนล่างที่สำคัญแห่งหนึ่งของภาคกลาง

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ ศึกษาสภาพและโครงสร้างของพื้นที่ทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสังคมปัจจุบัน และปัญหาที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาพื้นที่ชุมชนเมืองท่าเรือ เพื่อให้ทราบถึงปัญหาต่าง ๆ ส่วนดีและส่วนเสียของสภาพปัจจุบันที่จะได้ เป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ

๑.๒.๒ ศึกษาสภาพและแนวโน้มทิศทางการเติบโตของชุมชน โดยเฉพาะโรงงานอุตสาหกรรมและคลังสินค้าประเภทอุตสาหกรรมการเกษตร ซึ่งทำให้เกิดความต้องการแรงงาน อันส่งผลให้มีแรงงานในต่างถิ่นเคลื่อนย้ายเข้ามาในพื้นที่ และการเพิ่มอาชีพของแรงงาน

ในพื้นที่ จึงส่งผลให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ทางด้านผังเมือง

๑.๒.๓ เสนอแนวทางการแก้ไขในการปรับปรุงและเพิ่มโครงสร้างคมนาคม ระบบสาธารณูปโภค และบริการสาธารณะ ให้สอดคล้องกับสภาพ เศรษฐกิจและสังคมของพื้นที่

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๓.๑ ระดับจังหวัด ศึกษาสภาพทั่วไปของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม

๑.๓.๒ ระดับชุมชนเมืองท่าเรือ ศึกษาชุมชนเมืองท่าเรือซึ่งประกอบด้วยพื้นที่ในเขตเทศบาลตำบลท่าเรือ มีเนื้อที่ประมาณ ๑.๔๔ ตารางกิโลเมตร พื้นที่ชุมชนเมืองที่เกี่ยวข้องคือพื้นที่ในเขตสุขาภิบาลท่าหลวง ประกอบด้วยพื้นที่บางส่วนของตำบลท่าหลวงและบางส่วนของตำบลจำปา มีเนื้อที่ประมาณ ๓.๔๔ ตารางกิโลเมตร และพื้นที่ในรัศมีประมาณ ๓ กิโลเมตร โดยรอบพื้นที่ดังกล่าว ซึ่งได้แก่พื้นที่บางส่วนของตำบลท่าเจ้าสนุก ตำบลศาลาลอย ตำบลบ้านร่อม ตำบลจำปา และตำบลท่าหลวง อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และพื้นที่บางส่วนของสุขาภิบาลท่าลาน และตำบลบางโหนด อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี รวมเป็นพื้นที่ทั้งสิ้น ๓๔.๒๔ ตารางกิโลเมตร

๑.๔ วิธีดำเนินการวิจัย

ศึกษาข้อมูลในระดับปฐมภูมิ (Primary Data) และระดับทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยมีขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

๑.๔.๑ เก็บข้อมูลจากหน่วยงานราชการและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยครั้งนี้ อาทิ กรมแผนที่ทหาร สำนักงานสถิติแห่งชาติ กรมการปกครอง หน่วยงานราชการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา บริษัทห้างร้าน และโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ ในเขตพื้นที่ศึกษา ฯลฯ

๑.๔.๒ จำแนกและจัดระเบียบข้อมูลเพื่อเตรียมการวิเคราะห์

๑.๔.๓ สัมภาษณ์สภาพของชุมชนเกี่ยวกับ โครงสร้างคมนาคม การใช้ที่ดินและกิจกรรมทางเศรษฐกิจ

๑.๔.๔ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการศึกษาเปรียบเทียบหาความสัมพันธ์และการกระจาย
ซึ่งแสดงในลักษณะรูปแบบของตาราง แผนภูมิ

๑.๔.๕ สรุปผลของการวิเคราะห์วิจัย และข้อเสนอแนะ

๑.๕ แหล่งที่มาของข้อมูล

ข้อมูลต่าง ๆ ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ สามารถจำแนกตามแหล่งที่มาได้ ๓ ประเภท
คือ

๑.๕.๑ ข้อมูลด้านเอกสาร จากหน่วยงานราชการและสถาบันต่าง ๆ เช่น

- สำนักงานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- สำนักงานเทศบาลตำบลท่าเรือ
- ที่ว่าการอำเภอท่าเรือ
- บริษัท ห้างร้าน และโรงงานอุตสาหกรรมในเขตอำเภอท่าเรือ
- สำนักนโยบายและแผนมหาดไทย กระทรวงมหาดไทย
- กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี
- กรมทางหลวง กระทรวงคมนาคม
- ห้องสมุดของสถาบันการศึกษาและของหน่วยงานต่าง ๆ

ฯลฯ

๑.๕.๒ แผนที่และภาพถ่ายทางอากาศ จากกรมแผนที่ทหาร กระทรวงกลาโหม
สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงาน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่ว่าการ
อำเภอท่าเรือ และสำนักงานเทศบาลตำบลท่าเรือ

๑.๕.๓ ข้อมูลจากการสำรวจภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์เชิง เหตุการณ์

๑.๖ สมมติฐานของการวิจัย

ชุมชน เมืองท่า เรือมีแนวทางการพัฒนาไปในด้านการใช้ที่ดินในลักษณะที่มีอุตสาหกรรม เป็นกิจกรรมหลัก มีเกษตรกรรม เป็นกิจกรรมรอง และพาณิชยกรรม เป็นกิจกรรมสนับสนุน อุตสาหกรรมและ เกษตรกรรม

๑.๗ ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ทราบปัญหา จำนวนและแนวโน้มการขยายตัวของชุมชน เมืองท่า เรือ

๑.๗.๒ เป็นแนวทางสำหรับหน่วยงานที่รับผิดชอบหรือ เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้ในการวางแผนพัฒนาพื้นที่อำเภอท่า เรือ

๑.๗.๓ เป็นข้อมูลประกอบในการตัดสินใจของ เอกชนในการก่อตั้งขยาย หรือกำหนด ที่ตั้งอุตสาหกรรมการเกษตร ตลอดจนอุตสาหกรรมต่อ เนื่องในเขตชุมชน เมืองท่า เรือและพื้นที่ ต่อเนื่อง

๑.๗.๔ แนวความคิดและทฤษฎีที่ศึกษาสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาพื้นที่อื่น ๆ ที่มีลักษณะทางกายภาพคล้ายคลึงกันได้

๑.๘ ข้อจำกัดของการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีอุปสรรคสำคัญหลายประการที่ทำให้การศึกษาวิจัยไม่สมบูรณ์ เนื่องจากสาเหตุดังนี้

๑.๘.๑ ข้อมูลในระดับทุติยภูมิบาง เรื่องมีความบกพร่องและคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง ซึ่งผู้ศึกษาก็ได้พยายามตรวจสอบและปรับปรุงเพื่อให้ใกล้เคียงกับความเป็นจริงให้มากที่สุด

๑.๘.๒ ข้อมูลในระดับทุติยภูมิบางประเภทมีการทำขึ้นไว้และจัด เก็บในหลายหน่วยงาน พบว่าจากข้อมูลอัน เดียวกันแต่หน่วยงานแต่ละแห่งมีการบันทึกไว้แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ผู้ศึกษา

วิจัยจึงต้องใช้วิธีการทบทวนหาคัดลึนใจนำเอาข้อมูลของหน่วยงานที่คาดว่าจะถูกต้องใกล้เคียงกับความเป็นจริงและน่าเชื่อถือมากที่สุดนำมาใช้

๑.๘.๓ ข้อมูลบางประเภทซึ่งมีความสำคัญต่อการศึกษาริชัยครั้งนี้มากแต่ไม่มีหน่วยงานใดทั้งของเอกชนและของรัฐบันทึกหรือจัดเก็บไว้ ผู้ศึกษาริชัยจึงจำเป็นต้องจัดทำขึ้นเอง เช่น ข้อมูลด้านการใช้ที่ดินของพื้นที่ศึกษา เป็นต้น ทำให้ต้องสิ้นเปลืองเวลาอย่างมากและด้อยในด้านความเชื่อถือ เพราะมิใช่เป็นผู้วิจัยอาชีพที่มีชื่อเสียง นอกจากนี้ข้อมูลสำคัญบางอย่างไม่สามารถหาได้ เนื่องจากเป็นข้อมูลที่หน่วยงานปกปิดเป็นความลับ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นข้อมูลทางด้านการตลาดและการเงินของธุรกิจเอกชน นับว่าเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้ไม่สามารถทำการศึกษาริชัยได้สมความมุ่งหมาย

๑.๘.๔ การศึกษาริชัยครั้งนี้ผู้ศึกษาริชัยต้องดำเนินการทุกอย่างด้วยกำลังเพียงลำพัง เนื่องจากขาดแคลนทั้งงบประมาณและกำลังคน ดังนั้นข้อมูลหรือผลของการวิจัยบางส่วนอาจบกพร่องบ้าง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย